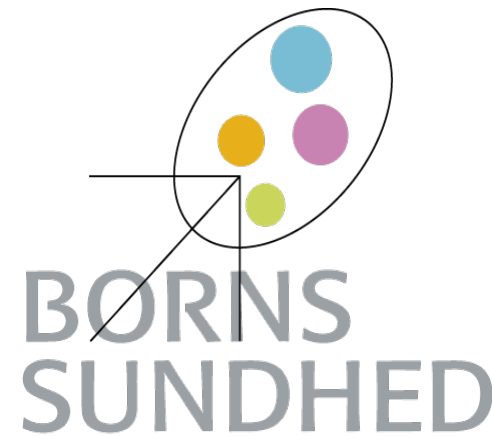

Forsinket sprogudvikling ved skolestart: Kan sundhedsplejersken afdække risikoen i første leveår?

Databasen Børns Sundhed, temadag 11. januar 2018

Bjørn Holstein
Statens Institut for Folkesundhed

Her kommer et af mine yndlings-slides

Når sundhedsplejersken observerer problemer med aktivitet og interesse i første leveår, så har disse børn ca. 5 gange forhøjet risiko for autisme-spektrum-lidelser og hyperkinetisk sygdom i 6-årsalderen

Elberling H, Linneberg A, Olsen EM, Houmann T, Rask CU, Goodman R, Skovgaard AM. J Child Psychol Psychiatr 2014;55:1328-35

Her kommer et af mine yndlings-slides

Når sundhedsplejersken observerer problemer med aktivitet og interesse i første leveår, så har disse børn ca. 5 gange forhøjet risiko for autisme-spektrum-lidelser og hyperkinetisk sygdom i 6-årsalderen

Elberling H, Linneberg A, Olsen EM, Houmann T, Rask CU, Goodman R, Skovgaard AM. J Child Psychol Psychiatr 2014;55:1328-35

Er det mon muligt at finde noget lige så fantastisk for forsinket sprogudvikling ved skolestart?

Forsinket sprogdudvikling ved skolestart

Alvorlige konsekvenser for læring, trivsel, udvikling og videre livsforløb.

Gode træningsprogrammer kan hjælpe, bedst at sætte ind tidligt.

Her gør sundhedsplejerskerne virkelig en forskel, når de opdager problemerne og sørger for en indsats

Hvor mange børn i indskolingsalderen har forsinket sprogudvikling?

- Der er mange bud på dette i den videnskabelige litteratur, tallet svinger mellem 3 og 15 % (Gurgel et al. 2014)
- De seneste bud er 6-8 % (Lousada et al. 2016)
- Det afhænger meget af studiepopulation og undersøgelsesmetode
- Hvordan ser det ud i en stor normalpopulation, undersøgt af sundhedsplejersker?

Hvad viser den videnskabelige litteratur om risiko for forsinket sprogudvikling?

- At være dreng
- For tidlig fødsel
- Lav fødselsvægt
- Højt fødselsnummer
- Nedsat hørelse
- Psykisk sygdom, fx autismespektrum lidelser eller ADHD
- Forældre med lav social status og/eller kort uddannelse
- Forældre har dårligt sprog
- Forældre stimulerer ikke barnet sprogligt
- Forældre med alvorlig sygdom eller handicap
- Høj stressbelastning hos forældre

Hvad viser den videnskabelige litteratur om risiko for forsinket sprogudvikling?

- At være dreng
- For tidlig fødsel
- Lav fødselsvægt
- Højt fødselsnummer
- Nedsat hørelse
- Psykisk sygdom, fx autismespektrum lidelser eller ADHD
- Forældre med lav social status og/eller kort uddannelse
- Forældre har dårligt sprog
- Forældre stimulerer ikke barnet sprogligt
- Forældre med alvorlig sygdom eller handicap
- Høj stressbelastning hos forældre

Noget af dette kan vi genfinde i data, men ikke det hele

Men der er også meget, man ikke ved

Kun få studier giver en samlet fremstilling af, hvordan børn med forsinket sprogudvikling har det. Det skal vi forsøge.

Kun få studier giver en samlet fremstilling af risikofaktorer for forsinket sprogudvikling ved indskoling. Det skal vi forsøge.

Uvist om man præcist kan forudsige, hvem der har forsinket sprogudvikling ved indskoling. Vi forsøger at give svar på det.

Enighed om, at forældres uddannelse spiller en rolle. Men kan en lang uddannelse kompensere for virkningen af andre risikofaktorer? Det ser vi på.

Studiepopulation, data og metoder

16,110 børn indskolingsundersøgt i skoleårene 2010/11-2014/15, hvorom der også er data fra første leveår

Data er sundhedsplejerskernes journaloplysninger i første leveår og ved indskoling

Den centrale variabel er sundhedsplejerskens bemærkninger til sprog ved indskoling (fx problemer med udtale, stammen, ordforråd)

Data fra fødsel og første leveår

- Køn
- Fødeår
- Bor med mor og far
- Mors herkomst
- Paritet
- Komplikationer i graviditet
- Komplikationer ved fødsel
- Fødselsvægt
- Gestationsalder
- Apgar-score
- Flerfødt
- Medfødte misdannelser
- Mors og fars uddannelse
- Forældre uden arbejde
- Barnet bor med begge forældre
- Udsat for passiv rygning hjemme
- Antal besøg af sundhedsplejerske
- Fuld amning mindst fire måneder
- Mors psykiske tilstand
- Søvn- og døgnrytmeproblemer
- Gråd og uro
- Forældre-barn-kontakt
- Barnets signaler og reaktioner
- Barnets sprog og kommunikation

Data fra indskoling

- Alder indskolingsundersøgelse
- Barnet går i fritidsordning
- Mor i arbejde
- Far i arbejde
- Familiestatus (bor med to, bor med en, bor på skift)
- Bor sammen med mindst én ryger
- Barnets vægtstatus over 90 % percentilen
- Sundhedsplejerskens kontakt med barnet
- Bemærkninger til forældre-barn relationen
- Bemærkninger til motorik
- Bemærkninger til fysisk aktivitet
- Bemærkninger til mad og måltider
- Bemærkninger til motorik
- Bemærkninger til hørelse
- Barnets egen angivelse af almen trivsel
- Barnets egen angivelse af skoletrivsel
- Forældre siger barnet er en énspænder
- Forældre siger barnet bliver mobbet
- Forældre siger barnet har mindst én god ven
- Forældre siger barnet er vellidt af andre børn
- Bemærkning om forsinket sprogudvikling

Forekomst

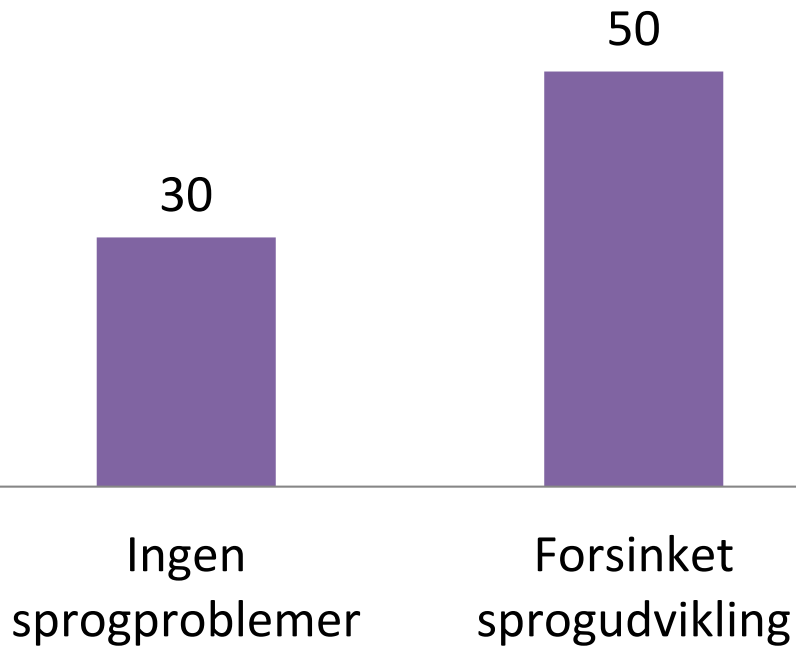
1.154 børn har **bemærkninger til sprog (forsinket sprogudvikling)** ved indskoling (7,2 %)

Det svarer nogenlunde til det, man kan læse i nyere videnskabelig litteratur om emner.

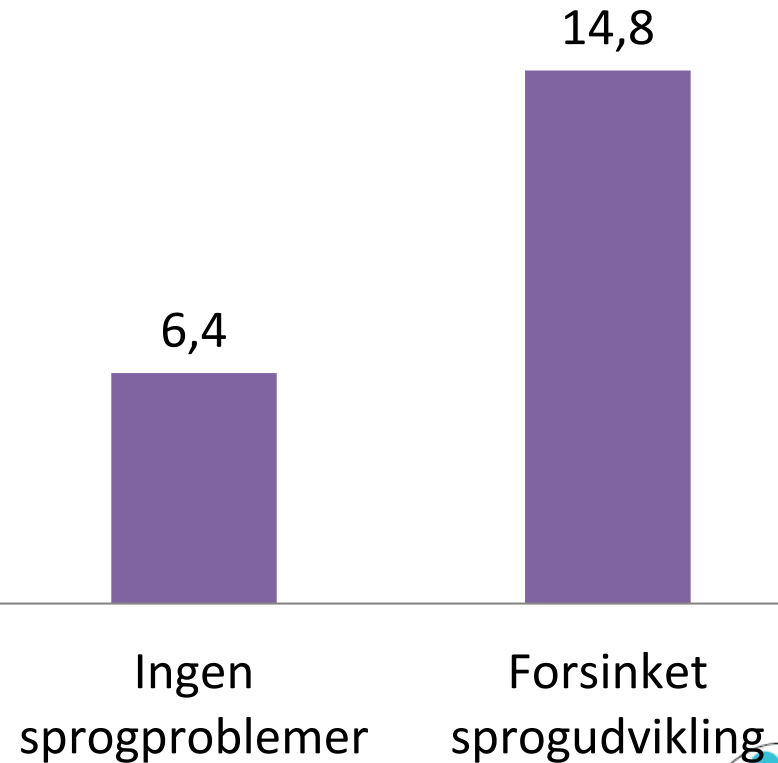

Hvordan har disse bør det?

Procent med bemærkninger til motorik ved indskoling

Procent med problematisk forælder-barn relation ved indskoling

Hvordan har disse bør det?

Mange har det virkelig skidt.

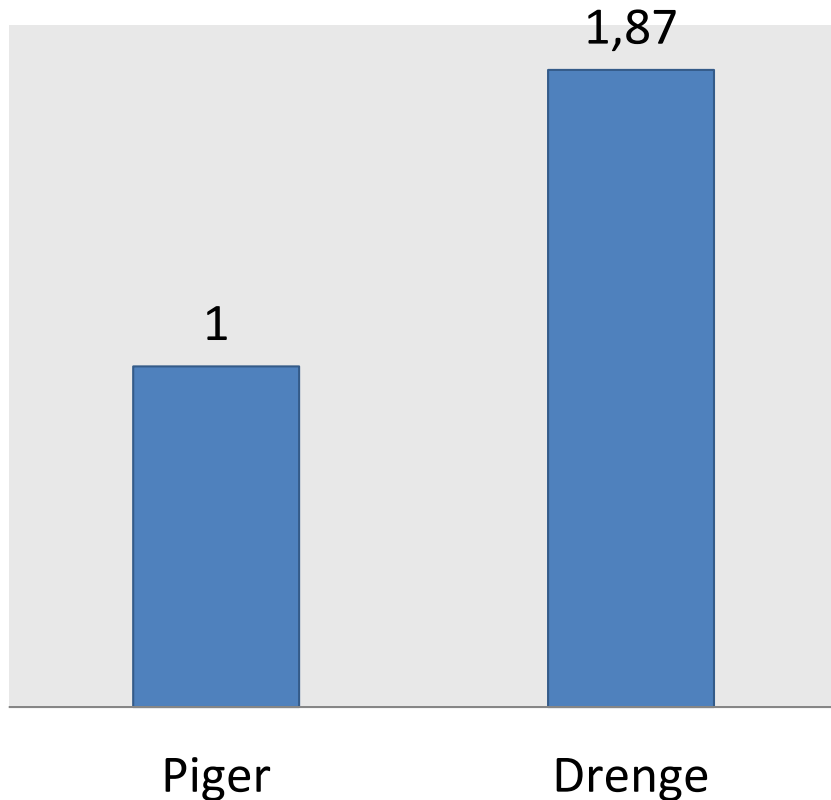
Gruppen har forhøjet forekomst af hørehandicap, uden for fritidsordning, overvægt, motoriske problemer, for lidt fysisk aktivitet, bemærkninger til mad og måltider, dårlig kontakt med sundhedsplejersken, problematisk relation til forældre, lav skoletrivsel, er lidt af en enspænder, udsættes for mobning, har ikke én god ven, er ikke vellidt af andre børn.

Svært at finde videnskabelige artikler, der giver en så detaljeret beskrivelse af, hvordan disse børn har det.

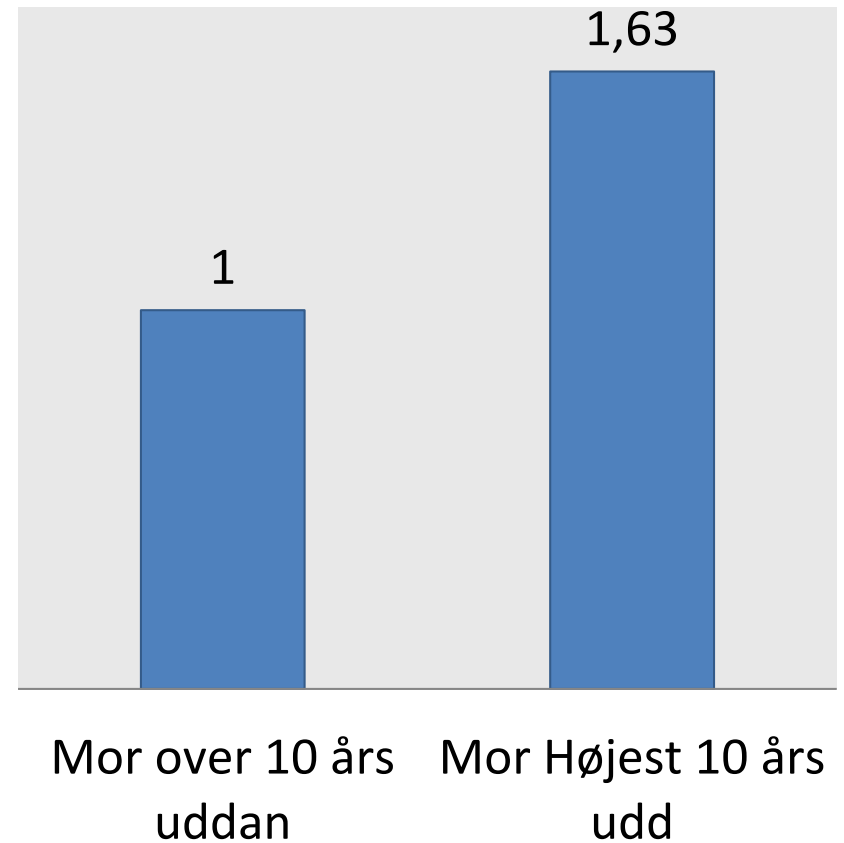

Risikofaktorer, beskrevet med odds ratio (OR)

Odds Ratio for forsinket sprogudvikling

Odds ratio for forsinket sprogudvikling

Risikofaktorer: Perinatale forhold (OR)

- Medfødt misdannelse 1,55
- Fødselsnummer 1,23

Ikke signifikant: Komplikationer i graviditet og ved fødsel, flerfødt, fødselsvægt, gestationsalder, apgar-score

Overraskende, stemmer ikke rigtigt med den videnskabelige litteratur

Risikofaktorer: sociale forhold (OR)

- Dreng vs. piger 1,87
- Mor kortuddannet 1,63
- Far kortuddannet 1,39
- Mor ingen tilknytning til arbejdsmarkedet 1,44
- Bor sammen med mindst én ryger 1,43
- Højest 3 besøg af sundhedsplejersken i første leveår 1,75

Ikke signifikant: alder ved indskoling, fars tilknytning til arbejdsmarkedet, familiedannelse, herkomst

Risikofaktorer: psykosociale forhold (OR)

- Bemærkninger til sprog og kommunikation i første leveår 2,66
- Bemærkninger til gråd og uro flere gange 1,82
- Bemærkning om forældre-barn relation flere gange 1,47

Ikke signifikant: varighed af amning, mors psykiske tilstand, spiseproblemer, søvnproblemer, døgnrytme problemer, barnets signaler og reaktioner

Kan sundhedsplejersken afdække risikoen for forsinket sprogudvikling allerede i første leveår?

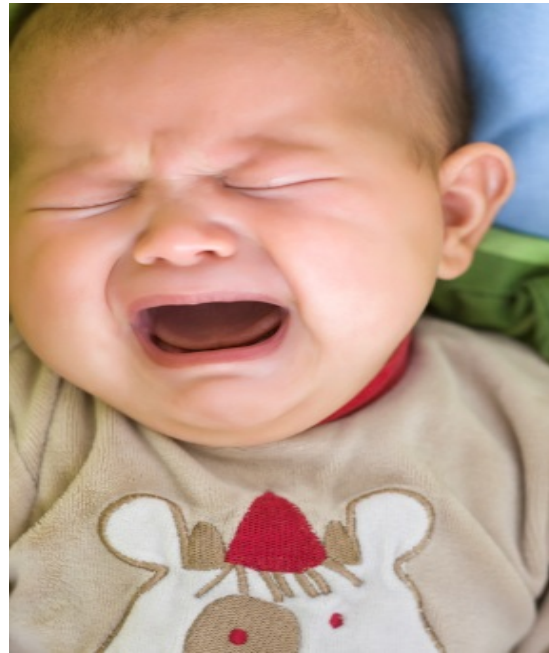
Nej, det ser ikke alt for let ud.

De stærkeste risikofaktorer – *her dem med OR-værdier over 1,5* – er drengeskøn (1,87), medfødt misdannelse (1,55), højt fødselsnummer (1,69 for fjerde fødsel), mor kortuddannet (1,63), højest tre besøg af sundhedsplejersken i første leveår (1,75), bemærkninger til sprog og kommunikation (2,66), bemærkninger til gråd og uro (1,82)

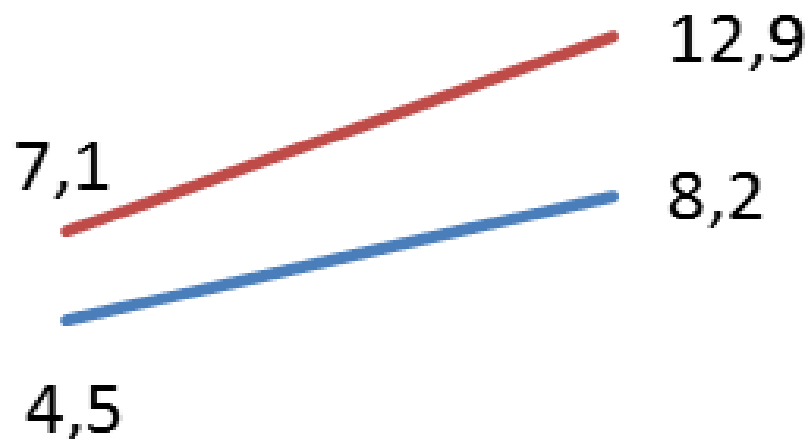
Kan uddannelse beskytte mod virkningen af risikofaktorer?

Risikofaktorerne slår igennem både hvis mor har kort og lang uddannelse, men niveauet af forsinket sprogdudvikling er altid højere blandt børn hvis mor er kortuddannet

Procent med forsinket sprogudvikling blandt piger og drenge, efter om mor har lang eller kort uddannelse

— Lang — Kort

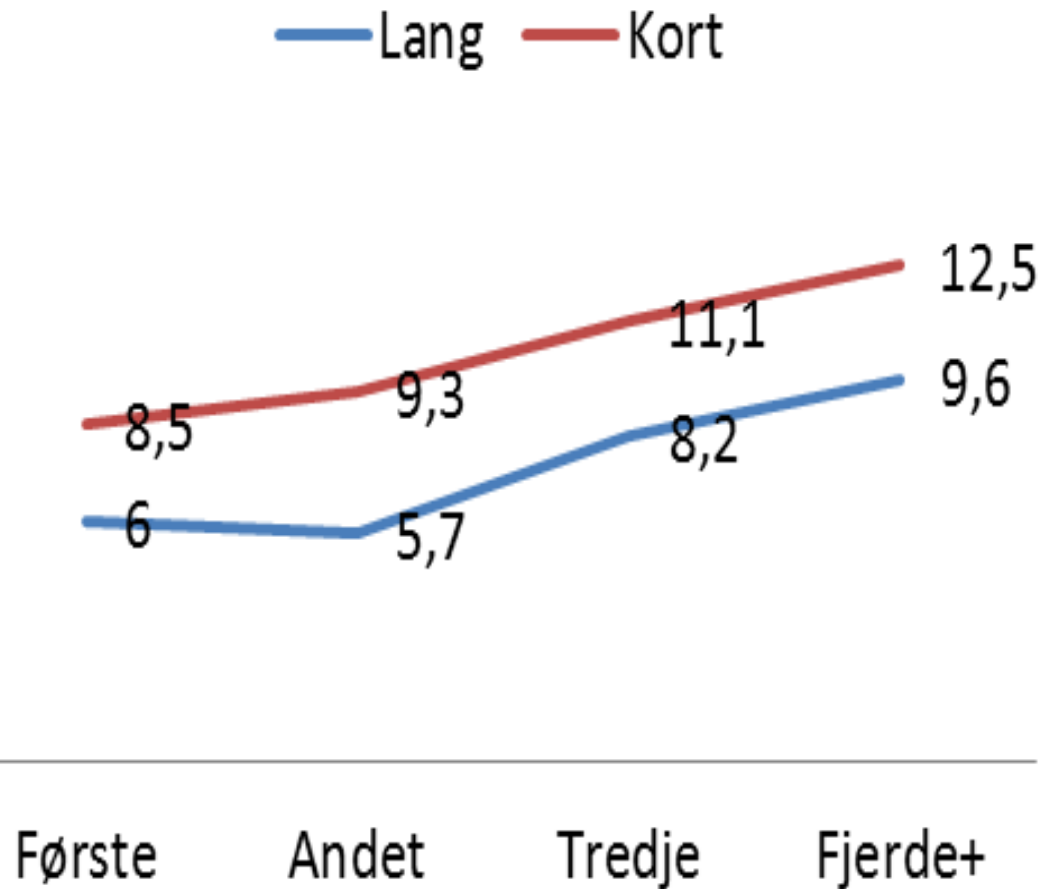

Piger

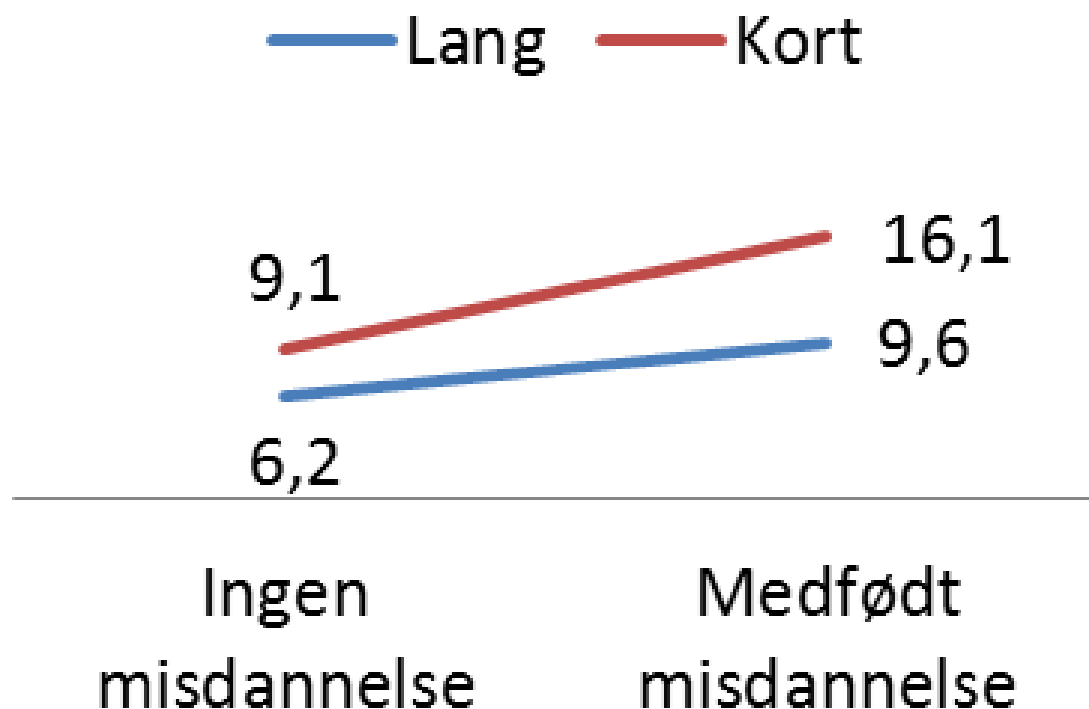
Drenge

Procent med forsinket sprogudvikling efter paritet, særskilt for børn hvis mor har lang og kort uddannelse

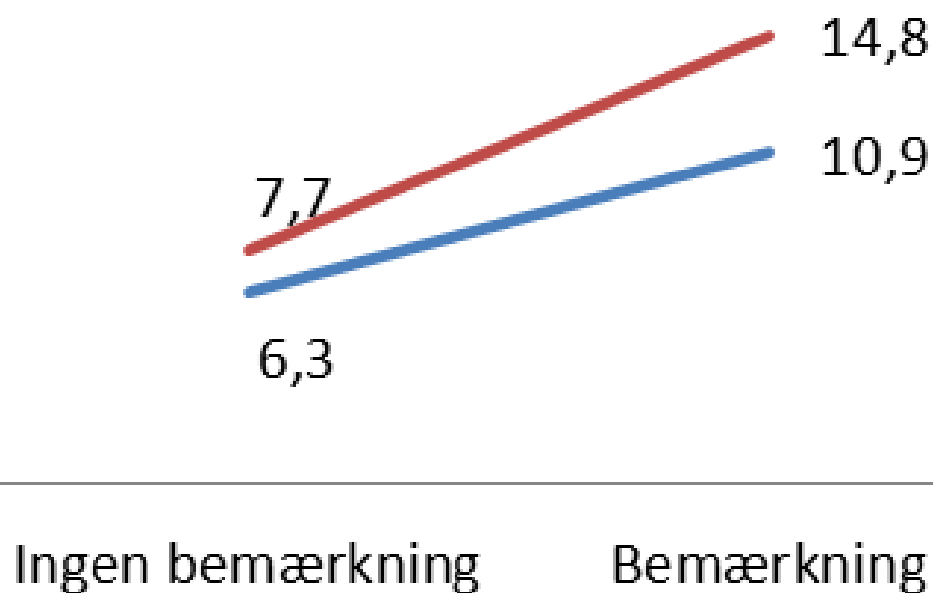

Procent med forsinket sprogudvikling efter medfødt misdannelse, særskilt for børn hvis mor har lang og kort uddannelse

Procent med forsinket sprogudvikling efter bemærkninger til høreelse, særskilt for børn hvis mor har lang og kort uddannelse

— Lang — Kort

Stærke og svage sider

Stor usorteret studiepopulation, næsten intet bortfald.

Data er opsamlet af en faggruppe med stor indsigt i børns sundhed, levekår og udvikling.

Stærkt design fordi man kan følge børnene fra fødsel til skolegang

Klinisk database, relativt store andele af manglende data.

Intersubjektiv variation i vurderingen af børnene.

Validiteten af journaldata er ikke dokumenteret.

Hvad kan resultaterne bruges til?

Forskningsmæssigt

- Vigtigt at studere validiteten af data om sprogudvikling
- Vigtigt at følge børnene op til udskoling for at lære mere om konsekvenserne af forsinket sprogudvikling i en stor normalpopulation af børn.

Hvad kan resultaterne bruges til?

Praktisk

- Sundhedsplejerskerne kan få sikrere viden om, hvilke børn som skal henvises til tale-høre-pædagog
- Kan stimulere til samarbejde med daginstitutioner, skole og forældre om børns sprogudvikling
- Argument for sundhedspleje ml. første leveår og indskoling – og for at styrke skolesundhedsplejen
- Det er svært på forhånd at udpege de børn, som ved indskoling har forsinket sprogudvikling
- Men tydeligt at børn med forsinket sprogudvikling har det så skidt, at der er brug for en særlig indsats over for dem.

Sammenfatning

1. 7,2 % af børnene har forsinket sprogudvikling ved indskoling.
2. Børn med forsinket sprogudvikling har det skidt på mange måder.
3. Vigtigste risikofaktorer er drengeskøn, at forældre har kort uddannelse, medfødt misdannelse, højt fødselsnummer, få besøg af sundhedsplejersken i første leveår, bemærkninger til sprog og kommunikation i første leveår, gråd og uro i første leveår og problematisk forælder-barn kontakt i første leveår.
4. Risikofaktorerne er så svage, at det er svært allerede i første leveår at udpege de børn, som senere udviser forsinket sprogudvikling.
5. Risikofaktorerne slår igennem både hvis mor har kort og lang uddannelse, men niveauet af forsinket sprogudvikling er altid højere blandt børn hvis mor er kortuddannet.
6. Resultaterne har mange praktiske implikationer.

Tak for opmærksomheden

